II

(Retsakter hvis offentliggørelse ikke er obligatorisk)

KOMMISSION

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 20. december 1977

om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85

(IV/29.151 — Videokassettebåndoptagere)

(Den tyske og den nederlandske tekst er de eneste autentiske)

(78/156/EØF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab, særlig artikel 85,

under henvisning til Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962 [1], særlig artikel 3 og 4,

under henvisning til den anmeldelse Philips GmbH, Hamburg, og fem andre tyske virksomheder i henhold til artikel 4 i ovennævnte forordning nr. 17 foretog til Kommissionen den 8. december 1975 vedrørende »Aftale om fælles anvendelse af tekniske normer inden for videokassettebåndsystemet (VCR-systemet)«.

under henvisning til Kommissionens beslutning af 3. juni 1977 om at indlede denne procedure,

under henvisning til høring af de deltagende virksomheder i henhold til artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og bestemmelserne i forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 [2],

under henvisning til udtalelse af 8. november 1977 fra Det rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål i henhold til artikel 10 i nævnte forordning nr. 17, og

ud fra følgende betragtninger :

[1] EFT nr. 13 af 21. 2. 1962, s. 204/62.
[2] EFT nr. 127 af 20. 8. 1963, s. 2268/63.

I

De faktiske omstændigheder

1. *De deltagende virksomheder — markedsstrukturen*

1 De anmeldte aftaler var indgået mellem følgende virksomheder :

a) i Nederlandene :

NV Philips' Gloeilampenfabrieken, Eindhoven ;

b) i Forbundsrepublikken Tyskland :

b_1) Blaupunktwerke GmbH, Hildesheim,
b_2) Bosch-Siemens Hausgeräte GmbH, München,
b_3) Grundig AG, Fürth/Bayern,
b_4) Loewe Opta GmbH, Kronach,
b_5) Norddeutsche Mende Rundfunk KG, Bremen
b_6) Philips GmbH, Hamburg,
b_7) Schwarzwälder Apparate-Bau-Anstalt SABA-Werke, Villingen.

Aftalerne er anmeldt på de under b_1 og b_{3-7} nævnte virksomheders vegne.

2 Alle disse virksomheder har engageret sig inden for underholdningselektronikken og har interesse i det marked, der er under udvikling for videobåndkassetter og videokassetteapparater.

3 Der er i denne forbindelse tale om magnetisk billedoptagelse (og -gengivelse) på et magnetbånd, som er anbragt i en kassette og kan anvendes til optagelse af både sort-hvid- og farvefjernsynsprogrammer efter farvesystemerne PAL og SECAM.

4 Foruden disse virksomheder er også andre producenter af apparater inden for underholdningselektronikken interesseret i dette marked, frem for alt Sony-koncernen. Med hensyn til det europæiske marked må tillige nævnes bl.a. følgende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder: AEG-Telefunken, Hitachi, Matsushita, Thorn, Toshiba, Sanyo og Zanussi.

5 Hidtil har kun Philips og Sony udviklet salgsklare videobåndkassettesystemer, som markedsføres i Europa: VCR-systemet (Philips) og U-MATIC-systemet (Sony). I den seneste tid har også det japanske Sanyo Electric Co forsøgt at vinde fodfæste på det europæiske marked med et sådant system, som er tilpasset de europæiske fjernsynsnormer. Desuden forbereder AEG-Telefunken en indførelse af TED-billedpladesystemet, der ligesom videobåndkassettesystemet gør det muligt at gengive billedoptagelser på en fjernsynsskærm (derimod ikke at den enkelte optager billeder, således som tilfældet er med kassettesystemerne). Også Philips arbejder på at udvikle et billedpladesystem, som kaldes VLP-systemet.

6 Philips har i Europa med hensyn til videobåndkassettesystemer en fremtrædende markedsstilling i forhold til sine konkurrenter. Dets markedsandel er væsentligt større end Sonys, som er den næststørste konkurrent på dette marked. Skønsmæssigt råder de tilsammen over mere end 70 % af det samlede salg inden for fællesmarkedet. Officielle produktions- og salgsstatistikker fra Det europæiske Fællesskab foreligger ikke, da der er tale om et forholdsvis nyt produkt. Skønsmæssigt blev der i 1974 inden for EØF i alt solgt 34 500 videobåndkassetteapparater og i 1975 i alt 41 000 apparater, mens der i 1976 er sket en yderligere forøgelse af salget i fortsættelse af denne stigende tendens.

7 Både Philips og Sony giver en række andre virksomheder mulighed for at udnytte deres industrielle ejendomsrettigheder med hensyn til magnetisk video-optagelse og -gengivelse ved hjælp af magnetbånd. De to virksomheders systemer er teknisk set forskellige, således at de kassetter, der skal anvendes, kun passer til det dertil hørende apparat.

2. *De anmeldte aftaler*

8 Disse aftaler, som parterne tog i anvendelse med virkning fra den 16. maj 1975, og som i mellemtiden er ophævet (se punkt 20), bestod af en basisaftale benævnt »Aftale om den fælles anvendelse af tekniske normer inden for videokassettebåndsystemet (VCR-systemet)« og en såkaldt »Beibrief« (tillægsaftale).

9 I indledningen til basisaftalen omtales det for det første, at Philips markedsfører videokassetteapparater og videokassetter under anvendelse af det af Philips udviklede VCR-system. Der henvises til, at også de andre parter er interesseret i at markedsføre disse apparater, og at de har besluttet sig til i forbindelse hermed at anvende det af Philips udviklede VCR-system. I modsætning til situationen ved en sædvanlig aftale om typer og normer drejede det sig om, at en af parternes (Philips) lukkede system blev overtaget af de øvrige parter.

10 Ifølge indledningen er parterne ligeledes interesseret i, at det af hensyn til forbrugerne er muligt uden kvalitetstab at optage og afspille videokassetter af VCR-systemet på apparater fra det størst mulige antal producenter. Af denne grund er parterne, hedder det videre, blevet enige om en fælles anvendelse af samme tekniske normer, hvilket er nødvendigt for at kassetterne kan anvendes i alle apparater.

11 Basisaftalens vigtigste bestemmelse er indeholdt i § 2, som foreskriver den udelukkende anvendelse af VCR-normerne. Parterne har forpligtet sig til at overholde de tekniske normer ifølge bilag I ved fremstilling og/eller forhandling af videokassetteapparater og videokasetter (§ 2 sammenholdt med § 1, litra a) og b), i basisaftalen). Bilag I indeholder på 16 sider og i 10 vedlagte illustrationer en teknisk normbeskrivelse for fremstilling af videomagnetbåndkassetter og -magnetbåndapparater ifølge VCR-systemet. Ændringer i de tekniske normer ifølge bilag I gennemføres kun med samtykke fra alle parter (§ 3).

12 Parterne giver indbyrdes og vederlagsfrit hinanden en ikke-eksklusiv, uoverdragelig licens på de industrielle ejendomsrettigheder og de anmeldte rettigheder, som de til enhver tid er i besiddelse af og som har indflydelse på kompatibiliteten, dog kun for så vidt anvendelsen af rettighederne er påkrævet for at bevare kompatibiliteten (§ 4).

13 Der skal gives andre producenter af videokassetteapparater af VCR-systemet samt de til parterne knyttede selskaber — herunder selskaber beliggende uden for Tyskland — adgang til at tiltræde aftalen (§ 5). Parterne indestår for, at de forpligtelser, som de har påtaget sig, ikke omgås ved hjælp af de til dem knyttede selskaber (§ 7).

14 Endelig bestemmes det, at aftalen træder i kraft ved anmeldelsen til Bundeskartellamt i Berlin (den 16. maj 1975) og foreløbig er indgået med virkning til og med den 31. december 1975, Derefter forlænges gyldighedsperioden hver gang med to år, såfremt den ikke opsiges af en af parterne med 6 måneders varsel til udgangen af den første eller enhver efterfølgende gyldighedsperiode. Opsiges aftalen af én part, forbliver den i kraft mellem de øvrige parter. Enhver anden part har ret til inden 3 måneder efter modtagelsen af en anden parts opsigelse at tilslutte sig denne (§ 9, stk. 1).

15 Ved opsigelsen mister den opsigende part de i henhold til § 4 opnåede licensrettigheder med hensyn til de andre parters industrielle ejendomsrettigheder. De parter, som ikke opsiger aftalen, bevarer for beskyttelsesperioden de ifølge § 4 opnåede licensrettigheder med hensyn til de af den udtrædende parts industrielle ejendomsrettigheder og anmeldte rettigheder for hvilke den første ansøgning (prioritetsbegæring) var indleveret inden partens udtræden (§ 9, stk. 3).

16 Ifølge den samtidigt underskrevene »Beibrief« (tillægsaftale) til aftalen om den ensartede anvendelse af tekniske normer for VCR-systemet havde parterne desuden aftalt, at de ville indestå for, at de til dem knyttede selskaber uden for Tyskland ligeledes overholdt forpligtelserne i henhold til § 2 (overholdelse af VCR-normerne) og § 3 (kun normændring med samtykke) ved fremstilling og salg af videokassetteapparater og/eller videokassetter i lande uden for Tyskland (første afsnit af tillægsaftalen).

17 Såfremt de tilknyttede selskaber, som er beliggende uden for Tyskland, overholder de nævnte forpligtelser, ydes licensrettighederne i henhold til § 4 også til disse selskaber. Dette gælder dog kun, dersom det pågældende selskab også på sin side yder parterne og de dem tilknyttede selskaber tilsvarende licenser på sine industrielle ejendomsrettigheder af den pågældende art (andet afsnit i tillægsaftalen).

3. *De øvrige faktiske omstændigheder — virksomhedernes argumentation*

18 a) Philips har som licensgiver med andre europæiske virksomheder og virksomheder uden for Europa indgået særskilte licensaftaler, som ligeledes vedrører udnyttelse af virksomhedens industrielle ejendomsrettigheder for videokassetter og videokassetteapparater ifølge VCR-systemet. Disse licenskontrakter har Philips ikke anmeldt til Kommissionen, og de er ikke omfattet af denne procedure. Ingen af disse aftaler forpligter licenstageren til udelukkende at benytte VCR-systemet ved fremstilling af videokassetter og videokassetteapparater.

19 b) Philips gør gældende, at parternes forpligtelse i henhold til § 2 i basisaftalen (overholdelse af VCR-normerne) til kun at fremstille og forhandle kassetter og apparater ifølge VCR-systemet, var berettiget som modydelse for de verlagsfri licensrettigheder. Det var kun muligt at gennemføre VCR-systemet på markedet, hvis licenstagerne i det tidsrum, forpligtelsen var gældende, ikke havde mulighed for at gå over til en anden konkurrents system.

Også opsigelsesordningen i henhold til § 9, stk. 3, i basisaftalen, hvorefter den opsigende part mister alle licensrettigheder, mens de øvrige parter bevarer deres licensrettigheder med hensyn til den opsigende virksomheds industrielle ejendomsrettigheder, var berettiget i betragtning af den vederlagsfri licensydelse.

20 c) En repræsentant for Kommissionen gjorde under et møde den 23. marts 1976 repræsentanter for NV Philips' Gloeilampenfabrieken, Eindhoven, og Philips GmbH, Hambrug, opmærksom på, at de konkurrencebe-

grænsninger, aftalerne indebar, gav anledning til alvorlige retlige betænkeligheder. Disse betænkeligheder bekræftedes i en skrivelse, som den dertil beføjede direktør i generaldirektoratet for konkurrence den 13. maj 1976 sendte til NV Philips Gloeilampenfabrieken. Efter at der den 16. juni 1977 var givet meddelelse om klagepunkterne, førte de deltagende virksomheder forhandlinger om ophævelse af de anmeldte aftaler.

Derefter meddelte de ved skrivelse af 5. september 1977 Kommissionen — uden dog at anerkende dennes faktiske og retlige betragtninger — at aftalerne var blevet ophævet med øjeblikkelig virkning. De anmodede om, at proceduren blev indstillet, da denne nu var blevet formålsløs, og gav samtidig afkald på den fastsatte høringsfrist. Tidligere var de for alle tilfældes skyld blevet gjort bekendt med, at de måtte påregne en kommissionsbeslutning — eventuelt kun for så vidt angår den forløbne tid — som fastslog, at der var sket en overtrædelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1.

II

Anvendelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1

21 Udgangspunktet må være, at de anmeldte aftaler i overensstemmelse med parternes meddelelse af 5. september 1977 blev ophævet med øjeblikkelig virkning. Der er imidlterid i det foreliggende tilfælde — især på grund af parternes retlige forbehold — en interesse i at få afklaret, om de omhandlede konkurrencebegrænsninger var forenelige med artikel 85, stk. 1.

22 Ifølge EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, er alle aftaler mellem virksomheder, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællessmarkedet, uforenelige med fællessmarkedet og forbudt. Dette gælder navnlig sådanne, som består i begrænsning af eller kontrol med produktion, afsætning, teknisk udvikling eller investeringer (artikel 85, stk. 1, litra b)).

23 Aftalen om fælles anvendelse af tekniske normer inden for VCR-systemet (basisaftalen) samt tillægsaftalen var aftaler mellem virksomheder, som omhandlet i artikel 85, stk. 1.

Aftalen indeholdt bestemmelser, som havde til formål at begrænse konkurrencen inden for fællesmarkedet på en noget usædvanlig og forholdsmæssig restriktiv måde.

1. Ifølge § 2 i basisaftalen er parterne forpligtet til ved fremstilling og forhandling af videokassetteapparater og videokassetter at overholde de tekniske normer ifølge bilag I. Da der er tale om normer for fremstilling af apparater og kassetter ifølge VCR-systemet, medfører dette en forpligtelse for de pågældende virksomheder til kun at fremstille og forhandle kassetter og apparater ifølge dettes system, for hvilket Philips er licensgiver. Disse virksomheder var derefter i det tidsrum, hvori forpligtelsen var gældende, forhindret i at gå over til at fremstille eller forhandle andre videokassettesystemer (f.eks. Sonys U-MATIC-system). Det var endog forbudt virksomhederne samtidigt at udnytte andre systemer. Dette indebar en konkurrencebegrænsning som omhandlet i artikel 85, stk. 1, litra b), der havde til formål at begrænse den tekniske udvikling samt fremstillingen og afsætningen af andre fra VCR-systemet forskellige videokassettesystemer.

24 2. Af særlig betydning var også de i aftalerne indeholdte licensbestemmelser, som resulterede i en horisontal samling af licensaftaler, der ellers ville være at afslutte bilateralt.

Ifølge § 9, stk. 3, i basisaftalen mistede den part, som opsagde aftalen, med omgående virkning de licensrettigheder med hensyn til de andre parters industrielle ejendomsrettigheder, som var opnået ifølge § 4. De parter, som ikke opsagde aftalen, bevarede derimod deres licensrettigheder med hensyn til den opsigende virksomheds industrielle ejendomsrettigheder. Dette indebar en yderligere konkurrencebegrænsning, som forstærkede virkningerne af den begrænsning, der fulgte af § 2. For det første blev det vanskeligere for en virksomhed, som efter opsigelsen ville går over til at producere ifølge et andet system, at træffe denne afgørelse, idet den straks blev udelukket fra at udnytte de allerede gennemførte investeringer i en produktion ifølge VCR-systemet. For det andet måtte en sådan virksomhed desuden acceptere, at dens egne industrielle ejendomsrettigheder (f.eks. anvendelse- eller forbedringspatenter), som også kunne være af betydning for produktionen ifølge et andet system, fortsat vederlagsfrit blev udnyttet af de tidligere aftaleparter.

25 3. I betragtning af den fremtrædende markedsstilling, som den for tiden førende licensgiver (Philips) har, var disse konkurrencebegrænsninger særlig mærkbare. Den af opsigelsesbestemmelserne følgende faktiske begrænsning af handlefriheden for Philips' aftaleparter ville under de bestående styrkeforhold have været tilstrækkelig til at afholde disse fra et forsøg på at forlade VCR-systemet til fordel for et andet system.

26 Desuden kunne aftalen mærkbart påvirke handelen mellem medlemsstater. Samtlige Philips' aftaleparter er betydningsfulde virksomheder inden for elektronikbranchen, og de råder i de fleste medlemsstater over en effektiv salgsorganisation. Den omstændighed, at deres nuværende markedsandele sammenlignet med Philips' er uvæsentlige, er ikke til hindrer for at fastslå, at der foreligger en mærkbar påvirkning af handelen. Da der er tale om et forholdsvis nyt produkt, som endnu kun er nået ud til en del af den potentielle køberkreds, har parternes salgsorganisationer en stadig stigende betydning for afsætningens fremtidige udvikling. Disse virksomheders pligt til at anvende VCR-systemet gav derfor anledning til at befrygte en betydelig påvirkning af handelen mellem medlemsstaterne.

III

Anvendelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 3

27 Efter at parterne har erklæret, at de anmoder om, at proceduren indstilles, foreligger der ikke længere en anmodning om anvendelse af artikel 85, stk. 3. Under alle omstændigheder var forudsætningerne for en dispensation efter denne bestemmelse ikke til stede.

28 1. Aftalen om fælles anvendelse af tekniske normer inden for VCR-systemet (basisaftalen) indeholdt foruden bestemmelserne om licensaftaler også bestemmelser om fælles anvendelse af typer, dvs. om produktion af varer på grundlag af fælles anvendelse af en kombination af tekniske normer.

29 Tyngdepunktet i aftalerne om en fælles anvendelse af typer var basisaftalens § 2 (overholdelse af VCR-normerne). Det må betragtes som et positivt element, at denne bestemmelse fuldt ud opfyldte sit hovedformål, nemlig at VCR-systemets videokassetter skulle kunne anvendes i VCR-apparater, som hidrørte fra andre producenter. Det havde for så vidt været nærliggende at antage, at der var tale om et fremskridt med hensyn til vareproduktionen, som i forbrugernes interesse førte til en bedre fordeling af varerne, dvs. lettere adgang til at erhverve passende videokassetter. Der blev imidlertid rent faktisk ikke opnået nogen særlig tungtvejende forbedring af produktionen eller fordelingen af varerne, fordi overholdelsen af VCR-normerne førte til udelukkelse af andre muligvis bedre systemer. I betragtning af Philips' fremtrædende markedsstilling var denne udelukkelse særlig alvorlig.

30 Der var dog heller ikke sikret forbrugerne en rimelig andel af fordelen herved. Forbrugerne blev nemlig som før nævnt udelukket fra at købe videokassetter eller videokassetteapparater af et andet system, produceret af en eller flere af de pågældende virksomheder. Disse var ikke engang i stand til at tilbyde forbrugerne kassetter og apparater af et andet system, produceret af virksomheder, som ikke deltog i aftalen. Thi også den blotte forhandling af varer, som ikke var i overensstemmelse med VCR-normerne, var dem forbudt i henhold til § 2 i basisaftalen.

31 Samtidig blev der herved pålagt de pågældende virksomheder begrænsninger, som ikke var nødvendige for at opnå de nævnte forbedringer. VCR-systemets videokassetter ville også kunne have været anvendt i apparater fremstillet af andre producenter, hvis disse blot skulle have forpligtet sig til at overholde VCR-normerne ved produktion ifølge VCR-systemet. Det følger allerede deraf, at de licensaftaler, som Philips særskilt har indgået med enkelte europæiske producenter og med producenter uden for Europa, kun indeholder denne mindre restriktive forpligtelse.

32 2. Det er under disse omstændigheder ikke nødvendigt at foretage en bedømmelse af licensbestemmelserne i basisaftalen i forhold til artikel 85, stk. 3. I øvrigt ville også sådanne kontraktsbestemmelser have været til hindrer for en dispensation i henhold til artikel 85, stk. 3. Aftalen kunne ganske vist — som det ofte er tilfældet med licensaftaler — have bidraget til at fremme den tekniske udvikling. Der kunne ligeledes på grundlag af parternes fælles tekniske bestræbelser ventes yderligere rationaliseringsvirkninger, særlig i betragtning af den indbyrdes udveksling af licenser på forbedrings- og

anvendelsespatenter inden for rammerne af basisaftalens § 4. Dog var den faktiske begrænsning af de pågældende virksomheders handlefrihed, som ville have været en følge af de restriktive bestemmelser om licensforholdene i tilfælde af opsigelse af aftalen (§ 9, stk. 3, i basisaftalen), ikke nødvendig for at nå disse mål, således at artikel 85, stk. 3, heller ikke fandt anvendelse, selv om man lod de negative virkninger af udelukkelsen af andre systemer ude af betragtning (se punkt 29 og 30) —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Bestemmelserne i § 2 sammeholdt med § 1, litra a) og b), samt i § 9 stk. 3, i »Aftale om fælles anvendelse af tekniske normer inden for videokassettebåndsystemet (VCR-systemet)« som blev anmeldt til Kommissionen den 8. december 1975, udgjorde i den periode, hvori de var gældende (16. maj 1975 til 5. september 1977) en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, i traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab.

Artikel 2

Denne beslutning er rettet til følgende virksomheder:

1. Blaupunkt Werke GmbH, Hildesheim/Forbundsrepublikken Tyskland,
2. Bosch-Siemens Hausgeräte GmbH, München/Forbundsrepublikken Tyskland,
3. Grundig AG, Fürth (Bay.)/Forbundsrepublikken Tyskland,
4. Loewe Opta GmbH, Kronach/Forbundsrepublikken Tyskland,
5. Norddeutsche Mende Rundfunk KG, Bremen/Forbundsrepublikken Tyskland,
6. Schwarzwälder Apparate-Bau-Anstalt SABA-Werke, Villingen-Schwenningen/Forbundsrepublikken Tyskland,
7. Philips GmbH, Hamburg/Forbundsrepublikken Tyskland,
8. NV Philips' Gloeilampenfabrieken, Eindhoven/Nederlandene.

Udfærdiget i Bruxelles, den 20. december 1977.

På Kommissionens vegne

Raymond VOUEL

Medlem af Kommissionen